

v vlažnih hramih ali kletih na kupe nanaša. — Rija pa zato ne škodje židnim čerčičem, ker se takega terdejšega perja ogibujejo; tadaj se jim mora nekoliko več perja pokladati.

Po dežji ali rosi zmočenega perja ne gré čerčičem pokladati, preden se ne osuší; škodovati bi jim utegnilo.

V murvenem perji je posebno sladkornina živež židnim čerčičem; smolnati izleček pa jim služi za napravo svile. Če je v perji premalo redivne sladčice, požrejo čerči veliko več perja; to je pa čerčičem škodljivo. Ako je pa premalo smolnatega v perji, je pa pridelek žide manjši. Ako je perje presočnato, to je, če ima preveč vodenega v sebi, bo na obé platí škodovalo, namreč čerčičem in židi; če se pa perje toliko časa pustí, da nekoliko ovne, in se nekoliko vlažnosti iz njega izhlapi, ne bo tako škodovalo čerčičem.

Dobro perje dá, če se ga je tudi menj popaslo, več in boljše žide, kakor veliko več pa slabjega perja. Skušeni svilorejci priporočajo, da ni dobro frišno nabranega perja koj čerčičem dajati, ampak še le čez kakih 24 do 30 ur, v tem se pa mora na kakem nekoliko vlažnem, hladnem, tamnem kraji hraniti, ktereга zrak preveč ne prepihuje. Tak kraj naj je kje v spodnji hiši, ali blizo tistega hrama, kjer so židni čerčiči.

Nabrano perje se ne sme predebelo na kup naložiti, da se ne spari, ne skisa ali pa gnjiti ne prične; zato se mora pa tudi večkrat preložiti.

Perje se mora, preden se čerčičem poklada, izbrati, osmukati iz vej in do tretjega levenja čerčičev, drobno, potem pa vedno debeleje razrezovati. Če je perje razrezano, ga čerčiči lože žrejo, ker ga ondi, kjer je perje narezano, lože grizejo.

Murva raste tudi v bolj merzlih krajih, toda le v takih krajih, kjer se zadnji čas do 10. ali 15. majnika ozeleńi, in se s perjem druge rasti obraste, še preden mraz nastopi.

Morebiti bi se dali čerčiči dvakrat na leto izrediti, kadar murve vdrugič perje dobé, kakor v Kini in Perzii*), toda pri takem ravnanji bi drevesa veliko terpele, sčasoma se posušile, žide bi se veliko ne dobilo, in še ta bi ne bila veliko vredna.

Murveno perje je tudi dobra piča za živino, pa zares bi bilo napčno gospodarstvo, ktero bi drugo murveno perje bralo in živini pokladalo, ker to ravnanje bi rast tako spodbodlo, da bi jelo drevo vtretjič slabe šibinice poganjati, kar bi pa drevo tako oslabilo, da bi se v malo letih posušilo. Še to perje, ktero v jeseni samo z drevja pada, ni živini pokladati, ampak okrog dreves ga je treba spravljati in grabiti; to jim bo najboljši in najbolj naravni gnoj.

Od sajenja in poznejega gleštanja murv ne bom tukaj na dalje govoril, sicer bi se moj popis preveč razširil in moj namen prekosil. Pri sviloreji je spomladi, proti koncu sušca, prvo opravilo, jajčka s pertov, kamor so jih bili metulji zaplodili, spraviti, in jih za izlego pripraviti.

To pa tako-le delajo na Laškem: Pomakajo pert z jajčki v kako z vodo iz štirne napolnjeno posodo tako dolgo, da se skoz in skoz premoči; potem pusté večkrat preganjen pert 5 do 6 minut v posodi, da se smolnata žleza na njem do dobrega razmoči. Potem vzamejo pert iz vode, da se v 2 do 3 minutah enmalo odteče, ga razgernejo po mizi, ga napno tam, kjer hočejo jajčka z njega spravljati, ktere ostergajo s kakošno stergulo polahkoma skup, toda stergula ne smé ne preojstra

*) Jajčka svilodov bi se mogle pa za take skušnje v prav hladnih hramih hraniti, kar bi pa, skoraj bi rekel, tudi vso rejo počailo.

ne pretumpasta biti, da se jajčka z njo ne poškodovajo in ne poterejo. S perta postergane jajčka denejo v veliko skledo, jih še enkrat s čisto vodo zalijejo in jih v nji tako dolgo med perstmi zmivajo, dokler se popolnoma eno od družega ne odločijo in niso vse čiste. Verh vode plava več gluhih in nerodovitnih zapertkov, ti so rumeni; poberi jih proč. Nerodovitne rudečkaste jajčka pa padejo na dno sklede in se ne dajo lahko od rodovitnih odbrati. *) Dobro premešana voda se izlije z jajčki vred na gosto sito, ali na kako rijuho, da se ocedí. Potem se jajčka zopet v skledo denejo, z dobrim pa ne močnim belim ali črnim vinom zalijejo in operejo polahkoma kakor popred v vodi. Ko se vino od jajčic ocedí, se denejo na čist pert ali pa na kosmat papir, da se osuše; ondi, kjer imajo tla iz cegla, se pert ali papir z jajčki po njih razgerne, toda se mora vsake 4 do 6 ur prenesti, da se poprej posuší; kjer pa tacih tal nimajo, naj prepnejo rijuhe ali papir čez pletenice ali lese in v 2 dneh bo vse suho, ako le količkaj sapa čez vleče. Celo opravilo omenjene priprave ne terpi delj kakor eno uro, namreč: 6 minut se rijuha z jajčki v vodo pomakva, 5 minut se odmočuje smolnata žleza, 25 minut se jajčka z rijuhe spravljajo in v vmivalnico devajo, 5 minut se perejo in nerodovitne jajčica odpravljajo, 5 minut se od jajčic voda odceja, 4 minut se v vinu peró, 5 minut se vino od njih oceja, in 5 minut se jajčica z rijuhe stergajo in sušiti devajo.

(Dalje sledí.)

Gospodarske skušnje.

(Kerta pregnati). Pridni ogerski sadjorejec, gosp. Siebenfreund, svetuje to-le: „Jez sem velik prijatelj kertov in kertic, in če le morem, spravim to koristno žival v drevnico (vertno šolo), ker sem popolnoma prepričan, da mi bo pomagala, škodljive merčese pod zemljo pokončevati. Al če mi zaide kert v moje grede, kjer imam mnoge semena vsejane, ga pa skušam po vsaki ceni spodrepiti, ker tukaj mi je nadležen in škodljiv. Znano je, da kert in kertica imata kaj tanek nos. Skušal sem tedaj kaj iznajti, ker bi jima posebno v nos zasmerdelo in bi sicer ne bilo težavno za rabo. In res sem v katranu (Steinkohlentheer) najdel gotov pomoček. Zatega voljo dam okoli vsake semenske grede 6 pavcov globok graben skopati in v ta graben položim vervco (špago), ktera je bila poprej s katranom namazana; potem grabenček spet zasujem — in lejte! noben kert si ne upa čez to mejo. — Tudi zajec si ne upa do drevja, okoli ktereга je dratena meja s katranom namazana.

(Morter z drobnim žaganjem narejen varuje zid preobilne moče). Napravi se tako-le: Kakor sicer se ugašeno apno z vodo zmeša, pa namest peska se pridene najdrobnejega žaganja, in sicer lahko, da se apno z žaganjem sprime. Pravijo, da s takim mortrom nove zidove ometati, ali pa stari navadni omet s tem nadomestiti, je kaj dobro, da zidovje ne bo mokrote terpelo.

Naturoznanske reči.

Burjava.

Burjava je, kakor gospod profesor K. Robida v svojem „Naravoslovji“ pravi, ponočna svetloba na polnočnem ali severnem nebu. To razlaganje obnebne prikazni se ujema z nemškim zaznamljenjem „Nordlicht“ in tudi Francozi jo imenujejo „Aurore boreale“, kakor Latinci „Aurora borealis“, to je, severna zarja. Misliti bi bilo, da se prikaže samo v severnih deželah, pa to ni res. Zakaj naravoslovci pravijo, da je burjava električna svetloba v najbolj severnih in najbolj južnih krajih, ktera

*) Tacih je takrat največ, ko so se čerčiči o vlažnem in merzlem vremenu parili.

se prikaže večidel po sončnem zatonu na celem obzorji (Horizont) kot tamen oblak, iz katerega se od časa do časa utrinjajo žarki razne barve, švigajoči na vse kraje, v podobi krožnega odseka (Kreisabschnitt) tako kakor se vidi zjutraj zarja, preden pride sonce izza gore.

To krasno prikazen popisuje kapitan Ross, kakor jo je opazoval 25. novembra na svoji drugi vožnji v polárne kraje, tako-le: „Gledali smo svetlo burjavo, ktera je do polnoči krasneja in krasneja prihajala in terpela do prihodnjega jutra. Viditi jo je bilo kakor obok, ki se sveti v šipovem svitu in zdelo se nam je, kakor da bi konca tega oboka na dveh si nasprotnih gorah slonela. Rěci se more, da je burjava magnetična nevihta. O navadni (električni) nevihti se uravná razdjana enakotehtnost v razdelitvi električne materije po blisku; pri burjavi se zgodi to tudi po svetlobi gledé na razdelitev magnetične materije. Izci muje se pa burjava tako-le: Globoko na obzoru se najpervo potamni obnebjje, naredí se gosta megljena stena, iz ktere se izsnuje počasi tamen obok. Skozi to meglo se vidijo zvezde, njena temnota se spremeni počasi v rujavo ali višnjevasto barvo. Ob tem oboku je drug širok, svetál zračen obok, spervega bel, potem pa rumen. Cela prikazen je podobna zdaj veliki tamni šipi sonca, ki ima ravno izza gore priti in ktere kraje obdaja širok in svetel rob. Nad obokom visijo in švigajo lučice, stanovitno nižeje in višeje se zibaje. Unemajo se zdaj tũ zdaj tam bolj živo in vzdigujejo se do obnebnega navpičja. O tem se spreminjajo barve neprenehoma, kakor se morejo samo v modrem stvarjenji spreminjati.

Tako stoji svetli obok včasih cele ure, preden je burjava popolna. To se pa le tedaj zgodi, kadar se burjava najkrepkeje izsnuje.....

Ta čudna magnetična prikazen se vidi dostikrat v raznih deželah o tistem času, in naravoslovci so zapisali mnogo noči, v kterih se je vidila burjava na Angležkem, Pruskem, v Rimu in v Kini.

Kdaj so poslednjikrat v naših krajih burjavo gledali, ne moremo povedati; brati pa je, da je 18. oktobra 1836 v celi srednji Evropi bila in noter do Turina segla. Vidili so jo pa tudi že v Rimu in celó v Madridu. V deželah ob ekvatorji je pa še nikoli ni bilo.

Burjave v naših krajih so sploh redke, redke, in preden bomo sopet le količkaj popolno gledali, bi utegnile leta in leta preteči. Naravoslovci terdijo sicer, da je magnetična igla o burjavi in tudi še nekaj časa pred nepokojna, preden pride.

Prosto ljudstvo je 21. aprila marsikaj ugibalo, kakor vselej, kadar se na obnebjji prikaže kaj, česar ne ume.

Vraže naših očetov ne oživé nikolj beržeje, kakor o tacih priložnostih. Nekteri so imenovali unidanjo burjavo kar „šibe Božje“, drugi so se je vstrašili kot prerokinje silne vojske itd. Slabe vere so taki ljudje, ker ne vejo, da smo vedno v oblasti večnega Očeta, še menj pa vejo, da vojska, ktera se nam kaže in ktere nas Bog obvaruj, ni treba po burjavi napovedovati; sedanja vojska izvira iz volje enega samega in burjava bi gotovo ne bila odlašala svojega prihoda tako dolgo, kakor v Parizu in Turinu že kujejo vse križe in nadloge, da si eden ali dva svojo slavoželjnost ugasita s kervjo mnogih narodov.

Zgodovinsko-jezikoslovne reči.

O panonsko-slovenski boginji imenovani „Vida Solitana“.

Spisal Davorin Terstenjak.

(Konec.)

Še je tudi o Panonih navesti Appianovo opazko (in Illir. 6), da ne živijo po mestih, ampak po pristavah in vaseh, in sicer dalje, da nimajo občinskih svetovavnic za zbirališča, in tudi ne občinskih glavarjev.

Kdo ne spozna v tem popisu na prvi pogled demokratične ustave in uredbe starih Slovanov? To patrijarhalno življenje je vladalo do najnovejše dobe v slovanskih zemljah. Appian tudi pravi, da so Panoni mogli 100,000 vojakov na noge spraviti, vendar je to vsigdar težko šlo, ker jim je manjkalo občega poglavarja. Ravno takošno piše Prokop (Bellum got. 3, 498) o Antih in Slovanih: „Čez Ante in Slovane ne vlada en edini poglavar, ampak iz prvih časov imajo ljudovlado.

Vprašati še bi kdo utegnil, kako je to, da se v boji Panonov z Rimljani vojvoda dalmatinskih Dysidiatov, kateri so po Pliniu bili illirsko pleme, veli Bato, in ravno tako Bato vojvoda panonskih Brevcov (Dio Cass. LV, 29)?

Bato je toraj illirsko ime. Teukrova hči, Dardanova žena, se je velela Batea. Teukri pa so sorodni bili s Trojani, Trojani pa z Dardani, Dardani pa so bili Illiri, toraj je Bato čisto illirsko ime, in ker se je vojvoda panonskih Brevcov tako imenoval, so bili Breveci — Illiri. Tako bodo nasprotniki mojega terdenja sklepali, vendar ta sklep ne stoji na tako terdnih nogah, kakor se misli. Vsakdo vé, da imena potujejo od roda do roda. Tako nahajamo, da so slovanski Rusi pridevali imena škandinavskih Varagov svojim otrokom, in Škandinavci izposojevali od Slovanov imena. Tako se je tudi utegnilo dopasti ime Bato sosednih Illirov slovenskim Panonom, in tako tudi ime do vojvoda Panonov priti. Razun tega je ime Bato tako dobro slovensko, kakor tudi illirsko. Zna poznamenovati to kar Scipio od bat, scipio, ali to kar očka, ruski: batjuško, Väterchen, zastran oblike primeri staroserbske imena Deso, Grozo, ime polabsko-slovanskega kralja Krito itd. Bato v pomenu oča tudi poznajo Serbi (Vuk rječnik str. 17). Da so Breveci bili druge narodnosti, bi tudi utegnili ta okolščina biti čeravno mala priča. V boji z Rimljani je dalmatinski zveznik bil izdajavec. Od kervnih bratov, ktere navaja enako velik namen — oslobodenje iz ptujega jarma — ni kaj takošnega pričakovati.

O posebnem jeziku Panonov govori Tacit, in dotične verste sem že na drugem mestu razložil. Tukaj bodi pristavljeno, da na Peutingerjevi tabli se imenuje panonska reka Lepav. To poznamovanje za reko tudi poznajo Serbi „Lepenac“ voda, koja više Skolja utječe u Vardar“ (Vuk rječnik str. 325). Dosti panonskih krajnih imen, kakor Pleso itd. je že razložil naš slavni Šafařik (Slawische Alterth. I, 245 itd.). V Antoninovem potopisu v močvirni stoječe rimske postaje Lusio in Lugio, to je, luža in lug, imate tako nepokvarjeno slovensko lice, da ni treba o njih domačnosti dvomiti. Ako vsako ime se ne glasi po gramatičnih pravilih, naj se premisli, kar učeni Movers pravi: „Griechen und Römer pflegten Fremdennamen den Gesetzen ihrer Aussprache anzupassen, oder diese mit ähnlich lautenden griechischen oder lateinischen Wortbedeutungen zu vertauschen, oder ganz neue Namen an die Stelle der barbarischen zu setzen, sehr selten gaben sie den fremden Laut rein und ungefälscht wieder“ (Movers, das phönizische Alterthum II, 3). Tako v Antoninovem potopisu namesto postajinega imena Lusmana = Lužmana nahajamo: locus Felicis. Peutingerjeva tabla pa ima Lusmana iz debla luž s suffiksom ana, toraj: Lužmana = locus palustris.

Toliko tukaj o izrekih starih gerških in latinskih pisateljev gledé starih Panonov. Kakor klasiki ne terdijo, da bi stari Panoni Kelti, Illiri ali Traki bili, tako tudi ne starine starih Panonov, njih jezik, njih šege in njih božanstva.

Že poznamo panonsko-slovenske božanstva: petujskega Jarmoga, leskovskega Sedata, ljubljansko Acaluto in Labura itd.; sadaj še hočem drugo panonsko-slovensko boginjo zdravja z imenom Vida Solitana razkladati. Spomenik z napisom VIDAE. SOLITHANAE. SACRVM. je